

Din Fenomenolojisi: Wilfred Cantwell Smith Örneği

Emir KUŞÇU, Sarkaç Yayınevi, 2011, 267 sayfa, Ankara.

Dinler tarihinin metodolojisine yönelik akademik ilgi ve merak Cumhuriyet öncesi ve sonrası ülkemizdeki dinler tarihi çalışmalarında her zaman kendini göstermiştir. Böyle bir akademik ilgi ve merakın ürünü olan Emir Kuşçu'nun *Din Fenomenolojisi: W.Cantwell Smith Örneği* adlı eseri özellikle zikre değerlidir. Yazarın, doktora çalışmasına dayanan bu çalışma özellikle akademik anlamda dinler tarihiyle ilgilenen uzmanlara ve lisansüstü eğitim gören dinler tarihi öğrencilerine hitap etmektedir.

Kuşçu'nun bu çalışması, felsefi fenomenoloji ve din fenomenolojisi arasındaki ilişki veya dini fenomenlerin tarihselliği gibi felsefi sorunları, dini metinlerin yorumunda sosyo-kültürel bağlamın rolü gibi sosyolojik konuları da içerdiği için bir tür disiplinlerarasılık özelliği de taşımaktadır. Kısacası bu eser, dinbilimleri metodolojisi olarak okunabilir. Çalışmayı özgün kılan yönlerden biri de, özellikle ülkemizde yok sayılan 1985 sonrasında dinler tarihi metodolojisindeki "Eliade-sonrası büyük değişime işaret etmesi ve bu değişim ürünü olan metinlerin de din fenomenolojisine yönelik eleştirilere" yer vermiş olmasıdır. Ancak bunu yaparken, mümkün olduğunca sade olmaya özen gösterilmiş ve böylece konunun dağılmasına ve konudan çokça uzaklaşmaya izin verilmemiştir.

Din fenomenolojisi hakkında temel kavram, şahıs ve meselelerin tartışıldığı ilk iki bölümden sonra çalışmada esas odak isim olan W. Cantwell Smith ele alınmıştır. Aslında Türkiye'de Din Felsefesi alanında

yapılmış bir doktora tezi ve Mahmut Aydın, Adnan Arslan gibi akademisyenlerin birkaç makalesi dışında Cantwell Smith ve özellikle onun din fenomenolojisiyle ilgili metodolojik yaklaşımı hakkında hemen hemen hiçbir çalışma yapılmamıştır. Bu yönüyle de eser, özgün bir meseleyi ve şahsı konu edinmektedir.

Yazarın çalışmadaki ana tezi, klasik fenomenolojik anlayış ve dinin eleştirel incelemesi geleneği ötesinde “üçüncü bir yol” olarak “diyalojik bir fenomenolojinin inşa edilmesi” hakkındadır. Kuşçu’ya göre böyle bir alternatif yol oluşturmak için Smith’in fenomenolojiye yaklaşım tarzından yardım alabiliriz. Zira Smith, bir taraftan din kavramının modern Batılı bir inşa olduğunu söyleyerek din kavramını yapı bozumuna uğrattığından, dinin eleştirel incelemesi geleneğiyle, diğer taraftan ise aşkın iman kavramına yer verdiği için klasik fenomenoloji geleneğiyle örtüşür. Dolayısıyla Smith, iki karşıt kamp arasında bir köprü ya da diyalojik bir elçidir. Dinin teolojik anlamını savunan ve sosyal bilimlere reddeden klasik anlayış ve dinin indirgemeci teorileri birbirlerine taban tabana zıt olsalar da, her ikisi içeriden bakış ve dışarıdan bakış arasındaki mutlak düalizme dayanma konusunda müşterek bir tavır sergilerler. Yazara göre diyalojik bir fenomenolojinin temel görevi, bu içeriden bakış-dışarıdan bakış kutupsallığını ortadan kaldırmaktır, Smith, “birleşmiş eleştirel bilinç” kavramıyla bu düalizmi aşmaya çalışmıştır. Ancak çalışmada Smith’e tek taraflı bir biçimde yaklaşılmamakta, ona yönelik kimi önemli eleştirilere de yer verilmektedir.

Çalışmada ayrıca din fenomenolojisi hakkında bir tek bakış açısı olmadığı, farklı türde pek çok fenomenolojik yaklaşım olduğu belirtilir. Ayrıca çalışmada fenomenolojik anlayışın dışında yer alan indirgemeci yaklaşımlarla fenomenolojinin diyalogunun tesisi de önerilir. Araştırma, hem fenomenolojik yöntemin daha iyi anlaşılmasını sağlamakta hem de bu yöntemin önemli temsilcilerinden olan Smith’in bakış açısını sunmaktadır. Araştırmada tek taraflı bakış açılarının verilmemesi, farklı görüşlerin irdelenmesi kitabın önemini daha da arttırmaktadır. Ayrıca her bölümün sonunda ‘sonuç’ bölümleri ile yazar hem konuyu toparlamış hem de incelediği konunun genel bir analizini okuyucuya sunmuştur.

Son olarak, incelediğimiz çalışmanın fenomenolojik yöntemi araştıran veya kullanan akademisyenler ve bu yöntemi öğrenmek isteyen öğrenciler için çok kıymetli bir başvuru kitabı olduğunu belirtmeliyiz. Kuřcu'nun çalışmasının farklı alanlardan sosyal bilimcilerin faydalanabileceği bir eser olduğu ve sosyal bilimler alanına önemli katkılar sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Yakup TAŐ

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

